

Recenzii

Lucrarea de față se încheie cu câteva gânduri conclusive, răspunsuri la unele întrebări fundamentale atât pentru cei angrenați în fenomenul misionar, cât și pentru viitoarele generații de preoți (puse în fața unor suflete ce nu își cunosc credința, nu au o învățătură sănătoasă, în duhul ortodox, și o înțelegere corectă despre Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție), surprinse în partea intitulată *în loc concluzii*, ce vorbesc despre o realitate a unor creștinii prinși de „fiorul rătăcirii” și care se convertesc la iehovism fără a fi „abandonat niciodată credințele creștine, dar care se plâng că nu s-au simțit integrați în bisericile de care aparțineau”.

Mergând pe această linie, fără a polemiza, ci doar cu gândul de a clarifica unele aspecte legate de creșterea numărului convertirilor la iehovism, Părintele Mureșan face o afirmație curajoasă, la care subscriem, și anume că: cei care se convertesc sunt „oameni care nu au înțeles niciodată anumite dogme ale Bisericii și mai ales oameni care au resimțit lipsa Bibliei din predica Bisericii” Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem un element forte al lor legat de pedagogia pastorală și surprins foarte precis de autor, acela că „Martorii lui Iehova au o imagine exactă a cauzelor care-i îndepărtează pe creștini de biserică și exact în acele puncte se concentrează mesajul lor. Organizația este conștientă de acest avantaj, pe care-l speculează la maxim: «în timp ce predicăm, mulți dintre noi întâlnim persoane dezamăgite de religia organizată»”.

Prin cele prezentate mai sus - ele constituind doar câteva dintre motive, restul putând fi descoperite și însușite de cititor -, recomandăm cu toată încrederea cartea Pr. Conf. Dr. Radu Petru Muresan preoților noștri, studenților teologi și celor preocupați de problemele Misiologiei, având în același timp certitudinea că lucrarea va fi bine primită atât în spațiul literaturii de specialitate, cât și în universul livresc al credincioșilor noștri, credincioși ce trebuie să fie conștienți de drumul lor spre maturitatea duhovnicească, ortodoxă, a cărui moștenire a fost otrăvită la un moment dat (prin erezii, schisme etc.), cu repercusiuni asupra viitorului (unele convertiri la diverse grupări sectare), de acești frați ai noștri prinși în mrejele unei „corupții spirituale”.

Pr. Prof. Dr. Aurel Pavel

Peter Antes/RaufCeylan (ed.), *Muslimen in Deutschland. Historische Bestandsaufnahme, aktuelle Entwicklungen und zukünftige Forschungsfragen* (Musulmanii din Germania. Inventariere istorică, evoluții actuale și teme de cercetare viitoare), Seria: Islam in der Gesellschaft, 2017, Ed. Springer, Wiesbaden, 374p, ISBN: 978-3-658-15114-0.

Musulmanii din vestul Europei sunt astăzi cap de afiș în discursul public politic sau medial. Nu de puține ori însă, politicienii la fel ca și mass-media operează cu concepte insuficient precizate, cu generalizări pripite și categorizări forțate, creând astfel o imagine cu care cei în cauză nu se pot identifica. Riscul, atunci când un tablou bogat în nuanțe este redus la câteva tușe dominante, este acela al apariției stereotipurilor la nivelul mentalului popular, stereotipuri care pot oricând duce la acte de violență cu destinatar colectiv.

Lucrarea editată de Peter Antes și Rauf Ceylan își propune să aducă unele corecții percepției generale asupra grupului de populație denumit generic „musulmanii din Ger-

Recenzii

mania”.Astfel, ea începe prin a constata că, deși numărul musulmanilor și al comunităților religioase musulmane din Germania a început să crească puternic încă din anii 1970, abia după 2000 islamul a devenit subiect al dezbaterilor publice în Germania, sau că procese precum percepția socială, integrarea structurală și acceptanța socială nu decurg sincron (p.1).

Demersul corectiv inițiat de editori și configurat în 18 studii independente este structurat pe cinci categorii. Prima dintre ele urmărește să identifice percepția și acceptanța socială a musulmanilor în Germania (p.5-74), a doua este dedicată recunoașterii juridice a islamului în Germania (p.75-148), cea de-a treia dezbate problema integrării academice șișcolare a islamului în prezent și în perspectivă (p.149-206), a patra analizează raportul dintre formele de identitate musulmană și religiozitate (p.207-306), cea de-a cincea urmărind structuri și organizații ale musulmanilor pe teritoriul german (p.307-370).

În cadrul primei categorii se găsesc studii precum cel al lui MaxieWolf șiDirk Halm, intitulat *Perceptions on Islam in Western Publics. Between Orientalism, Islamophobiaand Multiculturalism* (p.7-38), care analizează, pornind de la date empirice, felul cum mass-media a contribuit la apariția islamofobiei, construind o imagine negativă a musulmanului, care nu este altceva decât continuatoarea percepției negative a orientalului din perioada colonialistă (p.25). De asemenea, Andreas Zick în studiul intitulat *Das Vorurteilüber die Muslime*(Prejudecata despre musulmani, p.39-57) demască prejudecățile drept „mituri care au rolul de a legitima ierarhii” (p.54). Acestea se mențin în viață pentru că se pot transforma în Zeitgeistul (termenul desemnând setul dominant de idealuri și credințe care motivează acțiunile membrilor societății) vremii, astfel încât dobândesc valoare de adevăr pentru cei care își interpretează cu ajutorul lor experiențe ale vieții de zi cu zi (p.54).

În cea de-a doua grupă de studii se regăsește materialul lui Stefan Muckel intitulat *Muslimische Religionsgemeinschaften als Körperschaften des öffentlichen Rechts* (Comunitățile religioase musulmane, corporații de drept public, p. 77-113), care detaliază condițiile pe care trebuiau să le îndeplinească comunitățile musulmane pentru a putea fi recunoscute drept corporații de drept public. De asemenea sunt prezentate și provocările cu care s-au confruntat aceste comunități în calea spre recunoaștere. De exemplu, de multe ori moscheile sunt organizate legal sub formă de asociații culturale, ceea ce a îngreunat procesul de recunoaștere a lor în calitate de comunități religioase (p.106u). În acest sens este interesantă comparația cu situația Mitropoliei Ortodoxe Române a Germaniei, Europei Centrale și de Nord, care de asemenea a dobândit statutul de corporație de drept public în patru din landurile germane, în urma unor eforturi susținute în calea spre recunoaștere. Studiul lui SvenW. Speer din aceeași categorie, intitulat *Deutsche Religionspolitik im Kontext des Islam. Ursachenund Auswirkungender Re-Formation von Religionspolitikals Integrationspolitik* (Politică religioasă germană în contextul islamului. Cauze și efecte ale reformării politicii religioase drept o politică integraționistă, p. 115-147), arată cum politica Germaniei vizând religiile s-a transformat de-a lungul anilor tot mai mult, devenind o politică integraționistă ce merge până la a vrea să normeze unificator structuri religioase musulmane.

Categoria a treia tratează subiectul integrării islamului în structuri academice și educaționale. Primul material semnat de Peter AntesșiRaufCeylan, purtând titlul *Die Etablierung einer Islamischen Theologie. Institutionalisierung einer neuen Disziplinund die*

Entstehung einer muslimischen scientific community (Lansarea unei teologii islamice. Instituționalizarea unei discipline noi și apariția unei comunități științifice musulmane, p.151-162), urmărește evoluția institutelor de teologie islamică din Germania, apărute în urma recomandărilor Consiliului pentru Știință al Germaniei din anul 2010. Studiul arată că în Germania e pe cale de a se forma o comunitate științifică musulmană, din partea căreia se așteaptă să dea provocărilor vremii răspunsuri teologice potrivite contextului german. Totuși există unele întrebări fundamentale pentru studiul teologiei cărora încă li se caută răspuns. De exemplu: pe ce axiome teologice trebuie să se fundamenteze cercetarea și cât de mare poate și trebuie să fie deschiderea omului de știință spre nou? (p.159). Cele câteva institute au dobândit deja, în puținii lor ani de existență, profiluri diferite, așa cum arată studiul lui Arnfrid Schenk *Islam – Made in Germany* (p.163-169). De exemplu, Institutul de Teologie Islamică de la Münster pune accentul pe normele islamice și metodologia cercetării lor, dar și pe o așa-numită „teologie a îndurării”; cel de la Frankfurt/Gießen are ca profil pedagogia religioasă islamică, iar cel de la Osnabrück încearcă să dezvolte o asistență socială de inspirație islamică (p.164). Tot în această categorie, contribuția lui Ismail H. Yavuzcan cu titlul *Stand und Entwicklung des Islamischen Religionsunterrichtes und Religionspädagogik in Deutschland* (Stadiul și evoluția învățământului religios islamic și pedagogiei religioase islamice în Germania, p.171-186) oferă o perspectivă asupra evoluției învățământului religios islamic în școlile publice de la introducerea sa în primele landuri în anii 1990 și până astăzi.

În grupa a patra sunt reunite mai multe studii referitoare la forme de identitate musulmană. Astfel materialului lui Naika Foroutan intitulat *Religiöses Kapital als Element muslimischer Identitätsperformanzen* (Capitalul religios ca element performativ identitar musulman, p. 265-278) vorbește despre identitățile musulmane hibride și deschide perspective asupra complexității lumii musulmane, arătând în același timp că islamul nu împiedică participarea la viața socială. Și studiul lui Markus Ottersbach cu titlul *Muslimische Jugendkulturen in Deutschland* (Forme culturale ale tineretului musulman în Germania, p.279-292) își propune să deconstruiască perspectiva monolitică asupra musulmanilor, prezentând heterogenitatea culturilor de tineret musulmane. Ottersbach arată că tinerii musulmani din Germania nu continuă pur și simplu culturile din țările de origine ale părinților lor, ci creează forme culturale noi rezultate din preocuparea de a aduce la un numitor comun experiența socializării lor în contextul german cu tradițiile moștenite de la părinți.

În partea a cincea, studiul lui Thomas Lemmen intitulat *Muslimische Organisationen in Deutschland. Entstehung, Entwicklungen und Herausforderungen* (Organizații musulmane în Germania. Apariție, dezvoltări și provocări, p.309-324) prezintă transformările pe care le-au suferit formele de organizare instituțională ale musulmanilor din Germania de-a lungul timpului. Alte studii vorbesc despre necesitatea formării unei elite culturale musulmane cu rol de model pentru păturile largi și analizează în acest sens fie rolul unei fundații precum Avicenna, care oferă burse studenților musulmani – Hakan Tosuner, *Das Avicenna-Studienwerk: ein Stipendienprogramm für leistungsstarke und engagierte muslimische Studierende und Promovierende*, (Fundația Avicenna: un program de burse pentru studenți și doctoranzi musulmani performanți și angajați social, p.345-358), fie ro-

Recenzii

lul academiilor ca instituții de acces la cunoaștere pentru adulți– Annett Abdel-Rahman und Kathrin Klausning, *Über die Notwendigkeit einer muslimischen Akademie. Ein engagiertes Plädoyer für mehr muslimische Bildungseinrichtungen am Beispiel der Entwicklungen in Niedersachsen* (Despre necesitatea unei academii musulmane. O pledoarie pentru mai multe instituții educaționale musulmane pe baza exemplului evoluțiilor din Saxonia Inferioară, p.359-370).

Cartea oferă o panoramă vastă și detaliată asupra unei tematici foarte prezente în discursul public, însă în general prezentate eronat sau cu omisiuni. O asemenea abordare a tematicii așa cum se prezintă ea într-una din țările occidentale care se confruntă cu numere record de imigranți musulmani este instructivă și pentru cititorul român, care poate înțelege din ea atât complexitatea problemelor rezultate în urma fenomenului migrațional islamic al ultimelor decenii, cât și detaliile care fac din procesul integrării sociale uneori o reușită cu multe etape, alteori un demers delicat și nu întotdeauna încununat de succes. În același timp, cartea se instituie ca o pledoarie pentru cultură, accesul la cultură fiind considerat o cale sigură de ieșire din fundăturile fundamentalismelor și ale lipsei de perspective.

Lect. Dr. habil. Alina Pătru

Johannes Oeldemann (Hg.), *Konfessionskunde*, (Leipzig-Paderborn: Evangelische Verlagsanstalt – Bonifatius, 2015), 433p. ISBN 978-3-374-03803-9; 978-3-89710-572-0

Volumul pe care îl aducem acum în discuție și al cărui titlu ar putea fi tradus în românește prin “Studiul confesiunilor”, se dorește a fi primul într-o serie de patru volume ce împreună alcătuiesc “Handbuch der Ökumene und Konfessionskunde”, adică un Manual de ecumenism și de studiu al confesiunilor (creștine). Colecția este editată de Institutul Ecumenic Johann-Adam-Möhler din Paderborn, Germania, fiecare volum din colecție având ca editor unul dintre directorii acestui institut, după cum aflăm din cuvântul introductiv scris de Wolfgang Thönissen, el însuși director în Institutul sus-amintit.

Pentru Institutul Ecumenic J.A.Möhler inițiativa nu este deloc una nouă, acesta publicând între 1985 și 1987, în trei volume, un prim Handbuch der Ökumenik, iar în 1996 un volum intitulat Kleine Konfessionskunde. Cu toate acestea, noua serie ce începe cu volumul editat de Johannes Oeldemann, nu reprezintă o reeditare a volumelor din anii 1980, ci este un concept nou.

Ca o noutate, volumul aici în discuție, nu prezintă diferitele confesiuni creștine din perspectivă Romano-Catolică, ci fiecare confesiune este prezentată de un teolog, membru al acelei confesiuni. O excepție o reprezintă studiul lui Ioan Moga care nu se rezumă doar la a prezenta Biserica Ortodoxă, ci prezintă și Bisericile Orientale, adică Bisericile Necalcedoniene și Bisericile Asiriene. O justificare a acestei abordări metodologice o constituie faptul că aceste trei familii de Biserici Orientale împărtășesc același “etos cultural și religios” și au aceiași “conștiință a Tradiției” (p. 73).

Acestă metodă de prezentare a diferitelor confesiuni, are o multitudine de avantaje. În primul rând ea oferă fiecărui studiu, și cărții în integralitatea ei, credibilitate. În al doilea